

Temaplan Spredt avløp 2021 - 2033

Innholdsfortegnelse

Forord	3
Bakgrunn.....	3
Mål og status	4
Mål for oppryddingsarbeidet.....	4
Miljøtilstanden i vassdragene i Rana kommune	5
Status for de private avløpsanleggene i Rana kommune	6
Gjennomføring av oppryddingen.....	6
Utbygging av kommunalt avløpsnett.....	6
Tilknytning til eksisterende kommunale avløpsledninger	7
Oppfølging av private avløpsanlegg.....	8
Informasjon.....	11
Saksbehandling	11
Kostnader og finansiering	11
Hvilket juridisk grunnlag har vi for å følge opp de private avløpsanleggene?	12

Forord

Kommunen er forurensningsmyndighet og forpliktet til å overvåke miljøtilstanden og om nødvendig iverksette tiltak i de lokale vannforekomstene. Opprydding i private avløpsrenseanlegg er ett av flere slike tiltak.

Samtidig har kommunen uavhengig av miljømålene i vanndirektivet til enhver tid plikt til å føre løpende tilsyn med at vilkårene i utslippstillatelsene som gjelder for de private avløpsanleggene blir fulgt, og at ingen forurensere mer enn tillatt. Dette gjelder uavhengig om utslippet ledes til grunnen, ferskvann eller sjø.

Temaplanen for opprydding i spredt avløp er utarbeidet for perioden 2021 - 2033. Formålet med planen er å gi en oversikt over hvordan og hvorfor arbeidet skal gjennomføres. Ved å tydeliggjøre formålet og prosessen ønsker Rana kommune å oppnå forståelse og smidighet i det krevende arbeidet.

Planen er utarbeidet av seksjon for miljø, landbruk og eiendom, som har myndighet etter forurensningsforskriftens kapittel 12, 13, 15 og 15A.

Bakgrunn

Temaplanen skal synliggjøre arbeidet med opprydding i private avløpsanlegg i perioden 2021- 2033. Planen er vedtatt av kommunestyret. Den beskriver hvordan og hvorfor kommunen skal arbeide med tiltak for opprydding av private avløpsrenseanlegg, og skal bidra til en åpen, informativ og ryddig prosess.

«Spredt avløp» er en samlebetegnelse på mindre private avløpsanlegg.

Kommunen er lokal forurensningsmyndighet. I denne myndigheten ligger en plikt til å føre tilsyn med at vilkårene i utslippstillatelsene blir fulgt, og at ingen forurensere mer enn tillatt. Lovverket med forskrifter er utarbeidet av sentrale myndigheter og kan i liten grad fravikes. Der det er rom for skjønn vil vi i størst mulig grad bruke dette skjønnnet til fordel for kommunens innbyggere.

Opprydningsprosessen bygger på følgende lover og forskrifter:

- forurensningsloven
- forurensningsforskriften
- vannforskriften
- plan- og bygningsloven (søknadspliktige tiltak, krav om tilknytning til offentlig nett)

I 2021 er det cirka 1700 registrert private avløpsanlegg i Rana kommune, men etter gjennomgang av tømme-listene til Helgeland Avfallsforedling IKS (HAF), arkiv og kommunale gebyr med mer, tyder det på at det er en del avløpsanlegg som ikke er gjort rede for eller tømmes i regi av HAF.

Mål og status

Opprydding i spredt avløp er ett av tiltakene som skal utføres for å nå miljømålene som vannforskriften setter. Hovedformålet med vannforskriften er å sikre en mest mulig helhetlig beskyttelse og bærekraftig bruk av vannforekomstene. Hvis det er nødvendig skal forebyggende eller forbedrende miljøtiltak for å sikre miljøtilstanden i ferskvann, grunnvann og kystvann.

Samtidig har kommunen som lokal forurensningsmyndighet uavhengig av miljømålene i vannforskriften til enhver tid en plikt til å føre løpende tilsyn med at utslippstillatelsene som gjelder for de private avløpsanleggene blir fulgt og at ingen forurenses mer enn tillatt.

Mål for oppryddingsarbeidet

Hovedmålene for oppryddingsprosessen i Rana kommune er at alle vannforekomstene skal nå en god kjemisk og økologisk tilstand. Den skal også sørge for at alle de private avløpsanleggene er lovlige og overholder dagens utslippskrav.

For vannmiljø med moderat, dårlig eller svært dårlig økologisk tilstand skal kommunen sette i verk tiltak for å heve den til god eller svært god. Det er også viktig å legge merke til at det ikke er tillatt at en økologisk tilstand i et vannmiljø reduseres. Hvis tilstanden allerede er svært god skal kommunen sette i verk tiltak for å forhindre at den økologiske tilstanden blir redusert til god.

Hensikten med oppryddingsarbeidet i spredt avløp er derfor å forhindre og stoppe forurensning fra anlegg som er defekte, utslipp uten utslippstillatelse eller ikke innfrir dagens renskrav i forurensningsforskriften.

I nasjonale føringer fra 2019 er det presisert at alle avløpsanlegg uavhengig av når de ble etablert skal rense i tråd med dagens renskrav:

Nasjonale føringer for vannforvaltningen – avløp:

Alle avløpsanleggene i den enkelte kommune skal oppfylle forurensningsforskriftens renskrav slik at miljømålene kan nås innen 2027, og senest innen 2033.

- Kommunen skal gi pålegg om tiltak for anlegg som ikke overholder renskrav gitt i tillatelser etter 1.1.2007, samt sette i verk tiltak for å sørge for at utslipp etablert før 1.1.2007 blir renset i tråd med renskravene i forurensningsforskriftens kapittel 12 og 13.
- Fylkesmannen skal påse at utslipp fra avløpsanlegg innenfor tettbebyggelser som faller inn under deres myndighetsområde blir renset i tråd med kravene i forurensningsforskriftens kapittel 14.
- Innsatsen bør først prioriteres i nedbørsfelt til vannforekomster som er påvirket av utslipp av avløpsvann og som har **dårligere enn god tilstand** og/eller har **viktige brukerinteresser**.

Miljødirektoratet.no

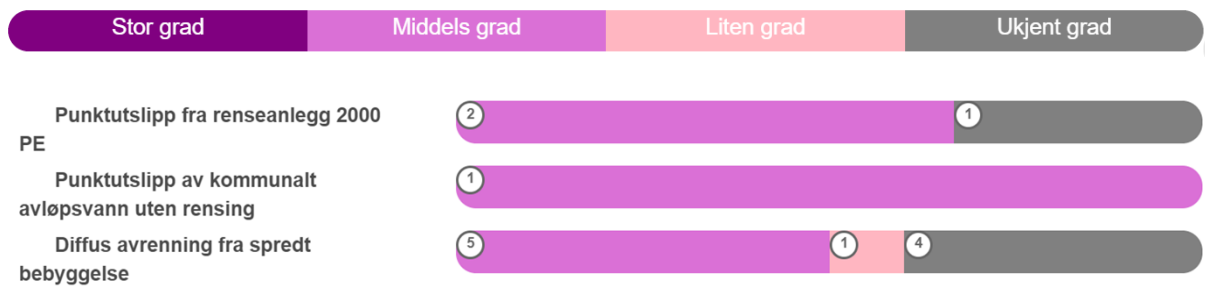
For å nå målene må forurensningsmyndigheten ha rutiner, forskrifter og planer som gjør oppryddingsarbeidet mulig å gjennomføre.

Miljøtilstanden i vassdragene i Rana kommune

I Rana er rundt 91 % av det naturlige overflatevannet i «god eller svært god økologisk tilstand». For vann som er klassifisert som sterkt modifisert, for eksempel på grunn av kraftproduksjon, er det godt økologisk potensial i nesten 52 %. Godt økologisk potensial er det beste man kan oppnå uten at grunnen til inngrepet blir betydelig berørt. Det resterende vannet står det ikke like godt til med, og her må vi gjøre miljøforbedrende tiltak.

Det er mange årsaker til at miljøtilstanden ikke er god i alt vann. Utslipp fra spredte avløp er en av årsakene. I Rana kommune er det syv vannforekomster (elvestrekning, innsjø eller kystrekning) som er registrert med påvirkning fra spredte avløp. Mange flere vannforekomster kan være påvirket, men disse er dem vi vet eller antar er mest påvirket.

Opprydding i spredte avløp er likevel viktig i alt vann for å forebygge at miljøtilstanden ikke blir dårligere.

Status for de private avløpsanleggene i Rana kommune

I 2021 er det registrert cirka 1700 private avløpsanlegg i kommunen.

Det fysiske tilsynet starter i løpet av 2021 og 22 og kommer til å pågå over flere barmarksesonger. Fullstendig oversikt over status på alle anleggene/utslippene vil vi ikke få før vi har gjennomført tilsyn med alle, både registrerte og uregistrerte.

Erfaringer fra Narvik kommune som har kommet godt i gang med tilsynet viser at cirka 75% av alle anleggene i kommunen har utslippstillatelse, enten etter regelverket som gjaldt da bygningen ble bygd, eller at utslippet er etablert før 1972. Før dette var det ikke krav om skriftlig tillatelse til utslipp.

I Narvik har de også erfart ved tilsyn at cirka 70% av inspiserte anlegg ikke er godkjent etter dagens regelverk, uavhengig av om de har utslippstillatelse fra tidligere.

Gjennomføring av oppryddingen

De aktuelle oppryddingstiltakene i spredt avløp er i hovedsak

- utbygging av kommunalt avløpsnett der det er samfunnsøkonomisk hensiktsmessig
- tilknytning til kommunal avløpsledning som ligger i nærhet til eiendommen
- tilsyn og oppfølging av eksisterende private utslipp, også urensset direkte utslipp

Utbygging av kommunalt avløpsnett

I områder der det er samfunnsøkonomisk hensiktsmessig kan det kommunale avløpsnettet utvides. Dette er mest gunstig i områder der husklyngene ligger nært dette avløpsnettet. I 2021 prosjekteres utvidelse av avløpsnettet på Ytteren slik at bygningene øst for tunnelen til kraftverket også blir tilknyttet dette avløpsnettet.

Tilknytning til eksisterende kommunale avløpsledninger

I nærområdene rundt det kommunale avløpsnettet finnes det bygninger som ikke er tilknyttet kommunal avløpsledning. Disse skal være tilknyttet, og tilknytningsplikten skal sikre at offentlige avløpsanlegg blir bygd ut og drevet teknisk og driftsøkonomisk rasjonelt. Når flest mulig er tilknyttet det kommunale avløpsnettet, utnyttes investeringene best mulig. Dette betyr også at vi får færre utslippspunkt. Det er kommunen som skal følge opp dette og sørger for at tilknytning skjer for de eiendommene der dette er den mest hensiktsmessige løsningen.

Hvis reguleringsplanen for et område tilsier det, vil også fritidseiendommer bli pålagt en slik tilknytning. Arbeidet med å få bygninger i randsonen tilknyttet det kommunale avløpsnettet foregår uavhengig av tilsynsarbeidet i spredt avløp.

Kommunen kan bare godkjenne en annen ordning hvis

- det er et nyere privat avløpsanlegg på eiendommen som tilfredsstiller dagens rensekrav og har gyldig utslippstillatelse. Dette vil være et tidsbegrenset fritak som gjelder i forventet levetid til et privat renseanlegg, cirka 20-25 år.
- det medfører uforholdsmessige kostnader å knytte bygningen til en kommunal avløpsledning. I vurderingen av om tilknytningen medfører uforholdsmessige kostnader kan vi ikke legge vekt på økonomien eller andre personlige forhold til huseier.

Det er ikke satt en konkret økonomisk grense for når kommunen kan tillate et nytt privat avløpsanlegg fremfor tilknytning til en kommunal avløpsledning. Når kommunen skal vurdere om kostnader er uforholdsmessige, forutsetter vi at husstander som ligger nært hverandre samarbeider om tilknytning til en kommunal avløpsledning.

I Sør-Norge har opprydding i spredt avløp pågått lenge, og saker om tilknytning har vært til behandling hos statsforvaltere:

- I et brev fra Kommunal- og regionaldepartementet til Fylkesmannen i Hedmark, nå Statsforvalteren i Innlandet, i 2012 defineres "nærliggende areal" vidt og 300-600 meter anses ikke som urimelig for å pålegge tilknytning.
- Fylkesmannen i Oslo og Akershus, nå Statsforvalteren i Viken uttalte seg i 2018 om kostnadsgrense for tilknytning til offentlig avløpsnett. Han sa at en kostnad på inntil 2,5 ganger normalkostnaden for et privat renseanlegg kan være akseptabelt. Dette ble begrunnet blant annet med at kommunale avløpsledninger har cirka 4 ganger lenger levetid enn et privat avløpsanlegg.

Oppfølging av private avløpsanlegg

Tilsyn som verktøy i oppryddingsarbeidet i Rana kommune

Utgangspunktet er at ingen må ha, gjøre eller sette i verk forurensning uten at det er lovlig eller gitt tillatelse til. En utslippstillatelse er en adgang til å forurense innenfor visse rammer, men tillatelsen kan også trekkes tilbake. Utslipp som er etablert før det ble krav om skriftlig tillatelse i 1972 er fortsatt lovlig frem til kommunen enten i enkeltvedtak eller i forskrift fastsetter at slike utslipp er ulovlig fra en bestemt dato.

Tilsynet skal resultere i at utslippet godkjennes eller at det avklares hvilke tiltak som må til for å sikre at utslippet tilfredsstiller dagens krav til rensing. Et godkjent utslipp ivaretar brukerinteresser (drikkevann, jordvanning, bading/rekreasjon og fiske), biologisk mangfold og gode miljøforhold i vannforekomstene.

Hovedaktivitetene i tilsynsarbeidet er:

- informasjon og innhenting av opplysninger fra anleggseierne
- internt forarbeid som innhenting og sammenstilling av opplysninger fra anleggseierne, opplysninger fra egne arkiv og fra HAF sitt datasystem.
- planlegging av tilsyn
- områdevis utsending av informasjon, og informasjonsmøter med anleggseierne ved behov
- utførelse av tilsyn
- sende tilsynsrapport til anleggseierne, enten med varsel om tiltak som må gjøres, eller godkjenning av anlegget.
- saksbehandling av tilbakemeldinger fra anleggseierne
- eventuelt vedtak om tiltak/pålegg
- oppfølging av vedtak

Fremdrift

Fristen for utbedring av påleggene som kommunen gir vil variere avhengig av faren for forurensning. Fristene kommer til å gjenspeile størrelsen på og graden av fare for forurensning. Som hovedregel gis det 2 barmarksesonger på å gjennomføre pålagt tiltak, men ved stor og synlig forurensning gis det inntil 3 måneders frist. Kommunen må også ta hensyn til kapasiteten til fagkyndige som skal prosjektere de nye anleggene, og entreprenører og leverandører med minimum ADK1-sertifisering som skal bygge anleggene.

Det er vanskelig å anslå hvor lang tid et tilsyn vil ta, og det vil variere mye mellom forskjellige anleggstyper og eiendommer. Men nasjonale føringer sier at alle avløpsanlegg uansett byggeår skal tilfredsstille gjeldende renskrav. Dermed er det ikke hensiktsmessig å bruke unødig tid på et detaljert tilsyn hvis det er tydelig at utslippet ikke er i samsvar med dagens krav.

Opprydningsarbeidet er omfattende og kommer til å pågå lenge. Målet er at alle anlegg skal ha lovlig utslippstillatelse og tilfredsstillende gjeldende rensekraft etter at oppryddingen er gjennomført. Deretter vil oppfølging av alle de private avløpsanleggene være et kontinuerlig arbeid fordi kommunen har en plikt til å føre jevnlig tilsyn. Tilsynsarbeidet er lagt opp slik at alle private avløpsanlegg skal ha tilsyn hvert sjette år.

Oppfølging av direkte utslipp

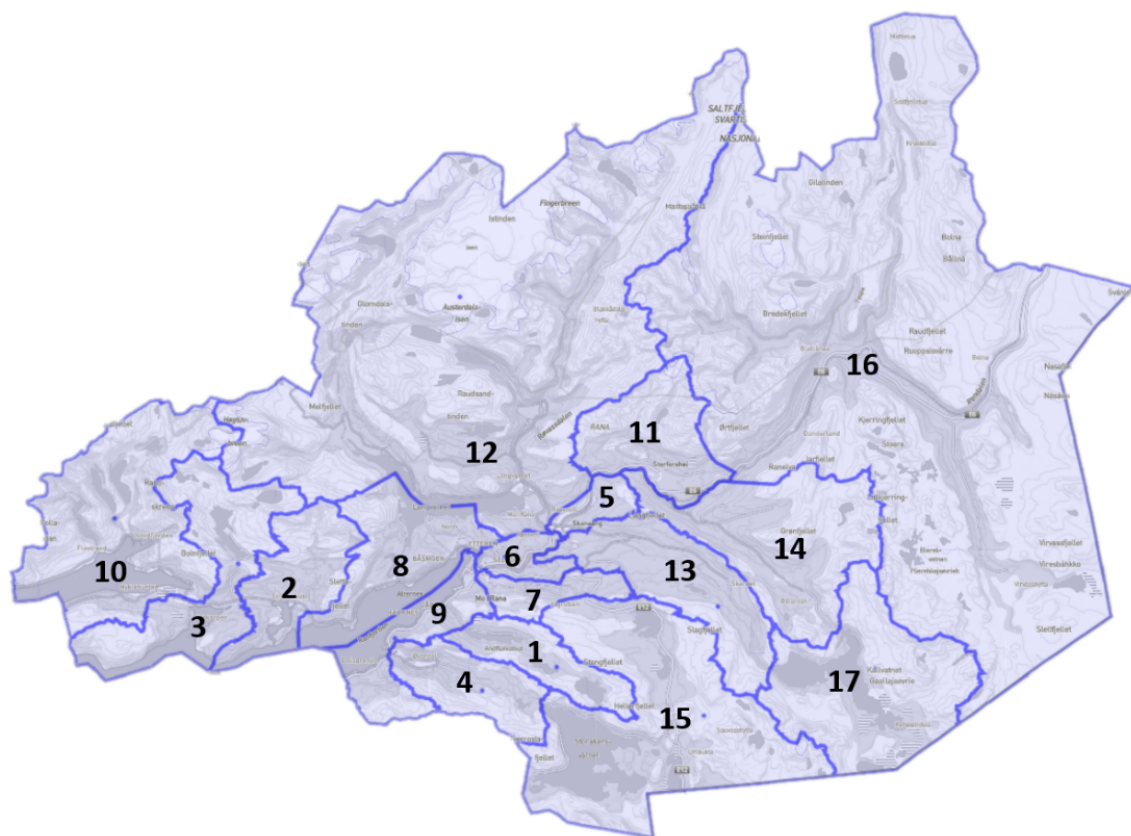
Med direkte utslipp menes utslipp av avløpsvann som ikke er renset hverken i et privat eller et kommunalt renseanlegg. Antall og omfang av denne typen utslipp er ukjent, men disse blir kartlagt under tilsynsarbeidet. Vi følger opp de utslippene vi får kunnskap om enten ved at vi pålegger eiendommen tilknytning til kommunal avløpsledning eller å etablere et godkjent privat utslipp.

Organisering og prioritering av tiltaksområder

For å få en systematisk gjennomføring av tilsyns- og opprydningsarbeidet har vi delt kommunen opp i 17 tiltaksområder. Inndelingen er hovedsakelig basert på nedbørsfelt, men vi har gjort justeringer blant annet for bebyggelsesmønster og veistruktur. For eksempel er Røssvoll/Skonseng og området rundt Storforshei skilt ut som egne tiltaksområder fordi disse har tettere bebyggelse enn dalførene rundt.

Tiltaksområdene er organisert i prioritert rekkefølge der en rekke faktorer virker inn:

- Er området sårbart for forurensning? For eksempel drikkevannskilden Andfiskvatnet.
- Bebyggelsesmønster
 - Mange boliger på et lite område øker forurensningsgraden.
 - Boliger forurensner normalt mer enn hytter.
 - Kjørevei frem til hytta øker sjansen for at det er etablert vann og avløp på hytta, sammenliknet med en hytte som ligger avsides til og ikke er tilknyttet bilvei.
- Lokale utfordringer med å bli kvitt renset avløpsvann, for eksempel dårlige grunnforhold.
- Kartlegging og sammenlikning med HAF sin database for tømming av slam tyder på at enkelte områder har flere avløpsanlegg som ikke er registrert og tømmes jevnlig. I andre områder tyder kartleggingen på at de aller fleste anlegg er registrert og tømmes jevnlig.

Nr:	Tiltaksområde:	Nr:	Tiltaksområde:
1	Andfiskvatnets nedslagsfelt	10	Sjøna
2	Straumen	11	Storforshei
3	Utskarpen	12	Røvassdalen og Langvatnet
4	Øverdalen	13	Plurdalen
5	Røssvoll og Skonseng	14	Grønfjelldalen
6	Nedre Ranelva (opp til Reinforsen)	15	Øvre Tverråga – Umbukta – Akersvatnet
7	Nedre Tverråga (opp til Ildgrubfossen kraftverk)	16	Dunderlandsdalen
8	Ranfjorden nord	17	Kallvatnet
9	Ranfjorden sør		

Rekkefølgen for tilsyn kan endres hvis det for eksempel viser seg at det er større behov for å rydde opp i et område med lavere prioritet enn først antatt. For å få utnyttet barmarksesongen best mulig kan det også være behov for å veksle mellom soner i løpet av en sesong.

Informasjon

For å skape forståelse for prosessen er det nødvendig med god informasjon til anleggseierne.

- Informasjonsmateriell, veiledere og lenker blir tilgjengelig på rana.kommune.no.
- I forkant av oppstarten av tilsynet, kommer vi til å sende informasjon til anleggseierne i det aktuelle området.
- Rana kommune vurderer behovet for informasjonsmøte i forkant av tilsynet i et område.
- Vi kommer til å etablere rutiner for varsling til den enkelte anleggseieren i forkant av tilsynet.
- Vi kommer til å gjennomføre fortløpende møter med fagkyndige slik at disse er kjent med prosessene rundt en søknad om utslippstillatelse og de forventningene som stilles til hva de skal gjøre for de private anleggseierne.

Saksbehandling

Rana kommune legger til grunn en likeverdig og enhetlig saksbehandling. Vi har rutiner for både saksbehandlingen og oppfølgingen og vi har standardmaler for brevene og vedtakene våre. Prosessen skal være åpen, faglig profesjonell og legge opp til god dialog mellom saksbehandleren og innbyggerne.

Kostnader og finansiering

Private avløpsanlegg er den enkelte anleggseiers ansvar. Det betyr at den som eier anlegget må ta alle kostnadene knyttet til etableringen, driften, vedlikeholdet og eventuelle utbedringer bæres av anleggseier.

De kostnadene kommunen har med dette arbeidet er gebyrbelagt. Det betyr at den som eier anlegget må betale for den saksbehandlingen og det tilsynet vi utfører. Størrelsen på gebyret finnes i kommunens gebyrregulativ som er vedtatt av kommunestyret.

Selvkostprinsippet for de private avløpsanleggene er det samme som for de kommunale avløpsanleggene, der alle kostnadene knyttet til bygging, drift og utbedring dekkes av de gebyrene abonnementene betaler hvert år.

En avløpsledning fra et hus til en kommunal avløpsledning er privat. Ved pålegg om tilknytning til en kommunal avløpsledning er dette den enkelte huseiers ansvar, og huseieren må dekke alle kostnadene.

Hvilket juridisk grunnlag har vi for å følge opp de private avløpsanleggene?

Etter at vi har gjennomført tilsynet skal kommunen godkjenne de utslippene/anleggene som er i samsvar med utslippstillatelse og dagens rensekrav og ikke har feil eller mangler.

Den lokale forurensningsmyndigheten har følgende juridiske grunnlag for en oppfølging:

Forurensningsloven § 7:

Hjemmel til å pålegge tiltak for å unngå forurensning eller fare for forurensning. For eksempel pålegg om utbedring av anlegg, og hjemmel til å stanse ulovlig utslipp.

Forurensningsloven § 18:

Hjemmel til å oppheve eller endre vilkår i en tillatelse eller trekke tilbake en eksisterende tillatelse hvis vilkårene for det er innfridd.

Forurensningsloven §§ 26 og 30:

Kommunen skal sørge for tømning av mindre reseinneutretninger som for eksempel slamavskillere og tette tanker. Det er kun kommunen eller den som opererer på vegne av kommunen som kan samle inn slam fra avløpsanlegg.

Forurensningsforskriften § 12-16:

Hjemmel til å vedta at et utslipp som ble etablert før det ble krav til skriftlig godkjenning skal gjøres ulovlig etter en fastsatt frist. Bestemmelsen gir også kommunen adgang til i forskrift å bestemme at alle slike utslipp skal gjøres ulovlig etter en fastsatt frist.

Plan- og bygningsloven § 27-2:

Bygninger som ligger rett ved eller i nærheten av en kommunal avløpsledning skal etter plan- og bygningsloven § 27-2 tilknyttes kommunal avløpsledning. Dette gjelder selv om eiendommen har en gyldig utslippstillatelse og et fungerende privat avløpsanlegg.

Plan- og bygningsloven § 28-6:

Basseng, brønn og dam skal til enhver tid være sikret slik at personer ikke skal falle i dem. Denne paragrafen gjelder også for avløpsanlegg. Kummer skal være sikret slik at personer ikke skal falle i dem, men ikke låst med lås slik at kommunen ikke kan føre tilsyn.

Forurensningsloven § 48:

Kommunen skal føre tilsyn med den alminnelige forurensningssituasjonen og med forurensninger fra de enkelte kilder.

Forurensningsloven § 50:

Forurensningsmyndigheten skal ha uhindret adgang til eiendommer der forurensning kan oppstå eller har oppstått.

Forurensningsloven § 73:

Myndighet til å vedta og frafalle tvangsmulkt hvis forhold i strid med loven ikke etterkommes innen fastsatt frist.

Den lokale forurensningsmyndigheten har hjemler for å foreta gransking, og gi pålegg om undersøkelser. Den kan også selv iverksette tiltak som ikke blir utført og benytte annen manns eiendom til å bekjempe forurensning.

Klageadgangen er ivaretatt ved at vedtak fattet med hjemmel i forurensningslovens § 7, 18 og 73 kan påklages til statsforvalteren, mens vedtak fattet med hjemmel i forurensningsforskriftens kapittel 12 kan påklages til formannskapet.

Det skal imidlertid være et mål for den lokale forurensningsmyndigheten at saker så langt som mulig løses med dialog, samarbeid og frivillighet fra eierne av de private avløpsanleggene.

Forurensningsforskriften kapittel 12 gir mulighet for å vedta en lokal forskrift.

Dette er hovedsakelig være aktuelt hvis det er behov for å stille strengere krav til rensegrad enn det som kommer frem av forurensningsforskriften. Vi vurderer fortløpende behovet for å fastsette en lokal forskrift for Rana.